

När radion kom till Hudiksvall

av Ronny Forslund

I radions barndom var privata radioklubbar viktiga för mediets utveckling. Många klubbar etablerade mindre sändarstationer och sände även i många fall lokala program. I Hudiksvall var eldsjelen bakom den lokala radioklubben direktör Birger Ångman, som drev firman Elektrotekniska Agenturaffären. I slutet av år 1923 tog han hem radiomottagare och demonstrerade dessa i Hudiksvallstrakten. Om en sådan tillställning kunde Hudiksvalls Tidningen berätta den 19 januari 1924:

Direktör Birger Ångman

"Lyckad radiokonsert i Forsa. Direktör Birger Ångman från Hudiksvall hade i torsdags afton å Folkets hus i Forsa anordnat radiodemonstration, som blev synnerligen lyckad och talrikt besökt. Musik och sång samt tal kunde med största tydlighet uppfattas från London, Newcastle och Aberdeen samt från Rivieran och Tyskland. De av publiken som stannade längst kvar, finga också vara med om sensationen att få höra musik från New York, vilket ju är enastående. Liknande trevliga aftnar komma att anordnas även på andra håll i våra bygder."

Radioklubben bildas

Dessa demonstrationer väckte stort intresse för radiomediet och på Ångmans initiativ sammankallades till ett möte å Handelsbanken den 26 oktober 1925 för att försöka få till stånd en lokal radiostation i Hudiksvall. Ett 15-tal personer hade mött upp och man beslöt att bilda en radioklubb samt att ta in offerter på behövt material. Vid nästa sammanträde den 22 mars 1926 bildades Hudiksvalls Radioförening u.p.a. och styrel-

sen fick följande utseende:

Borgmästare Hadar Rissler, ordförande
Lektor J.O. Nordlund, vice ordförande
Köpman Hilmer Öhman, kassör
Bankkamrer Gunnar Ahl, sekreterare
Redaktör Georg Nyblom, programchef
Överlärare Albin Rydén, biträdande programchef samt
Köpman Birger Ångman, stationschef.

För att få in medel till anläggningen erbjöds allmänheten att teckna andelar om 10 kr/st. På detta sätt fick man in 7 380 kr och med detta kapital bakom ryggen skred så föreningen till verket med att bygga Hudiksvalls Radiostation.

Radiohus i Folkskolan

Lokaler uppläts utan kostnad av Folkskolestyrelsen på bottenvåningen i Östra Folkskolan, Hudiksvall. Efter genomgång av offerter beslöts att köpa in själva sändaren från Svenska Radioaktiebolaget i Stockholm för kr 4.000, högspänningsaggregat från Bayerische Elektricitetswerke i München för kr 1.350, glödströms- och anodströmsackumulatorer från Ackumulator Fabriks AB Tudor i Stockholm för kr 1.200 samt antennanläggning från ingenjör E. Johansson i Hudiksvall för kr 2.250.

Interiör från den första radiostudion i Hudiksvall

Stationen byggdes under ledning av direktör Ångman och projektet försenades av att den generator som beställts från Tyskland inte hade levererats inom överenskommen tid. Inte heller fanns en motsvarande generator att uppbringa inom landet. Ursprungligen var ambitionen att sändningarna skulle vara igång under

Östra Folkskolan i Hudiksvall

stiftsmötesdagarna, men av detta blev nu intet. Stationen testades för första gången den 28 juli 1926 i närvaro av bl.a. ingenjör Törnqvist, Stockholm, vilken vitsordade att anläggningen utförts med omsorg och noggrannhet. Enligt en artikel i Hudiksvalls-Tidningen restes den 42 meter höga radiomasten vid 5-tiden på morgonen i det nuvarande parkområdet väster om folkskolan. Efter resningen höll direktör Ångman ett kort tal och utbringade ett fyrfaldigt leve för Hälsinglands första radiomast. Mellan antennmasten och en 20 meters mast på skolans tak spändes en fyrtrådig antenn upp med ett isolerat balansnät under. Enligt tillståndet från Telegrafverket fick stationen tills vidare sända på 228 eller 245 meter.

Till att börja med sände stationen med hälften av sin maximala effekt, 200 W. Lyssnarrapporter anlände från olika platser inom ett par mils radie, varvid de flesta lyssnare hade använt sig av kristallmottagare. Från och med den 1 augusti 1926 utsändes riksprogrammet fyra kvällar i veckan med hjälp av en telefonledning från stationen i Sundsvall och den 3 januari 1927 började Hudiksvallsstationen dagliga sändningar.

Lokala program

Hudiksvalls radiostation användes dock inte endast för att återutsända riksprogrammet utan även lokala fändningar förekom. Det första lokalprogrammet sändes på experimentbasis från en provisorisk studio i den intilliggande vaktmästarbostaden i mitten av augusti. Med hjälp av en liten mikrofon sände man ut tal av överlärare Rydén och herr Ångman och bjöd även på improviserad sång och musik på trumpet

och piano. Programmet avslutades med dagsnyheter. I programmet propagerade man även för tecknandet av bidrag till en bättre mikrofon, som beräknades kosta 800 kronor. Lyssnarna fick ringa in bidrag och omnämndes i programmen.

Den 8 oktober 1926 sändes ett lokalprogram mellan 20 och 22 och detta torde kunna räknas som stationens invigningsprogram. I denna sändning bjöds bl a på musik av Hudiksvalls Blåsorkester och Hudiksvalls Sångarförbund samt fiolmusik av Artur Eriksson och Gunnar Österström. Inledningsanförandet hölls av borgmästare Rissler och rektor Hugo Larsson höll ett föredrag om Marseljäsen.

Interiör från sändarrummet i den gamla stationen.

Normalt sändes lokalprogram varje tisdag och dessa sändningar visade sig ha en positiv inverkan på gemene mans lust att skaffa radiomottagare och lösa radiolicenser. Insamlingen till "mikrofonfonden" gick

också så bra att stationen vid årsskiftet 1926/27 hade fått in 1 159:50 för detta ändamål.

Under 1927 inreddes studiolokaler i Stadshotellet, men dessa visade sig inte ändamålsenliga och en ny studio byggdes år 1930 intill stationen. Det var inte alltid så lätt att sända lokalt. Vid ett tillfälle höll bankkassör Kjellin ett anförande från den sotiga och mörka trappan från skolans maskinrum upp till sändarrummet, medan stationschefen höll ett levande ljus över manuskriptet som belysning. En annan gång skulle stationen sända idrottsnyheter från Hälsingland och dessa lästes av en köpmann Rylander. Då han trodde att ledningen fränkopplats hördes efter programinslaget: "- det gick f-n så knaggligt, det där!"

VICE PRESIDENTS
 GEORGE W. BERRY
 JEROME ARTHUR BERRY
 GEORGE BERRY
 FRANK B. CANTON
 HERBERT HILL
 ARTHUR HENNING
 H. HENNING
 ROBERT W. HENNING
 GEORGE W. HENNING
 GEORGE W. HENNING
 GEORGE W. HENNING
 NEW YORK, N. Y.

MEMBER
 GEORGE W. BERRY
 KENNETH W. BERRY
 ROBERT W. HENNING

MEMBERSHIP
 MEMBERSHIP
 U.S.A.

THE GLASS ENGINEERING
INTERNATIONAL DX'ERS ALLIANCE
 OFFICIAL ORGAN

PLEASE REFER TO
 EVAN B. ROBERTS,
 WENHAM STREET,
 DANVERS, MASS., U.S.A.

RECEPTION REPORT

TO Radio Station *SCF*
Hudiksvall, Sweden

Continued

I am pleased to report reception of your station, location *1366* Kilometers, at *1366* Meters, on (date) *Dec. 25, 1935* at *9:10 A.M.* *1366* Standard Time.

For lines and announcements based on this broadcast, please use the other side of this sheet.

The following details were noted, during reception: Audibility *Very good* Quality *Very good* Fading *None at time* Modulation *Excellent* Interference *Very little* Signal trend *Steady* Temperature *14 degrees Fahrenheit* Barometer *30.1 inches* Weather conditions *Clear, V. Cold*

Receiving Equipment used for this reception—

RECEIVER—SCOTT 35 Tube Superheterodyne, with additional booster, and Antenna Tuner with Wave-trap.

AERIAL—Length *70* feet, Height *40* feet, Direction *Vertical*

GROUND SYSTEM—Cold water pipe. Reception on speaker. Phone

Approximate mileage from point of reception to your station *4600* miles.

I shall be very much pleased to hear from you, at your convenience, in reply to the above report, and my log of reception of your Station's Broadcast, and to receive your acknowledgment of that reception, for which, in anticipation, I sincerely thank you.

Enclosed is an International Reply Coupon to cover return postage.

Trusting for the favour of your reply, I am,

Very truly yours,
Evan B. Roberts

(See other side for log of reception)

Dear Sir,
Evan B. Roberts
Wenham Street
Danvers, Mass. U.S.A.

I sincerely thank you for your report.
 "Julotta", the divine service at 7 o'clock Dec. 25 1935 passed at the Cathedral of Lund/the town Lund, province Skåne, in the south of Sweden./ Preacher was Distinguished Professor Yngve Brilioth, son-in-law of our late archbishop Nathan Söderblom.

Hudiksvall 16th of February 1936.

Hudiksvalls Rundradiostation
 (Broadcasting)
Very truly yours

Lyssnarrapport från Mr. Evan B. Roberts U.S.A.

Många insändare i lokaltidningarna efterlyste utökad sändningstid och framför allt då lokala program. Lyssnarrapporter droppade också in i allt större antal, t o m från en lyssnare i Kanada (!) som lyckats höra stationen. En gumma ringde en söndagsmorgon upp stationen och domderade över att det var fel på sändaren för hon kunde inte höra gudstjänsten. Hon var så ilsken att hon ringde av i örat på stationschefen, som bedyrade att sändningen var i full gång. Men efter ett tag återkom gumman och bad om ursäkt då det trots allt inte var stationens fel. Hennes förklaring: "De hade tagit proppen ur hålet för mig!"

Variert programtjud

Det kunde ha sina sidor med programöverföring via telefonledning. Under stationens första tid hände det under pågående direktsändning att telefonisten kom in på linjen med orden: jag bryter för rikssamtal. Varpå Ångmans stämma hördes: "Fröken ger tusan i denna ledning, för här har vi radiol!" Sändningen fick fort-sätta...

QSL till Mr. Evan B. Roberts

Hudiksvalls Radiostation sände även egenproducerade program som sedan återutsändes av riksprogrammet. Så kunde t ex Hudiksvalls Tidningen dagen före julaftonen 1930 berätta om en timma hälsingeprogram, där bl a ingick norrländska folkmelodier, ett föredrag om "Hälsingekvinnans liv i helg och söcken" av fru Stina Rødestam och dialogen "Ett läkarebesök" av stadsläkaren dr: Ulvhammar. Andra uppskattade inslag var lokala kabareprogram, bl a "Vi segla i Fiskeskär" som byggde på lokala fiskarehistorier och sjömansvisor.

Stationen bidrog till en markant ökning av antalet radiolicenser inom Hudiksvalls redovisningsområde. Den 1 augusti 1926 var antalet 438 st, medan man vid årets slut kommit upp till 1 558 st. Den 31/12 1935 kunde man räkna in 5 533 licenser inom området.

Under sin första tid hade stationen inga inkomster och arbetet skedde på ideell basis. Inte heller tycks man ha övervägt möjligheten av sponsring och radioreklam, något som t ex stationen i Falun använde sig av. Men

när licensantalet i november 1926 kommit upp i 1 500 st lämnade Telegrafverket bidrag till radioverksamheten med 2 kr per licens. Stationschefen tillerkändes nu en ersättning om kr 1:25 per sändningstimma, en summa som senare kom att höjas.

Från starten 1926 då radiostationen sände 500 timmar utökades kontinuerligt verksamheten, så att man t ex under 1934 sände 3 193 timmar och 1935 under tiden fram till den 3 oktober 2 404 timmar.

Ny station

År 1935 påbörjade Telegrafverket byggandet av en ny radiostation i staden och när den startade den 3 oktober tystnade den ursprungliga stationen. Den behölls dock som reserv till och med mars 1936. Hudiksvalls Radioförening u.p.a. trädde i likvidation den 16 november 1936 och kvarvarande materiel överläts på Telegrafverket mot att verket återställde de lokaler som använts i skolan till sitt ursprungliga skick.

Imponerande syn

Den nya stationen uppfördes i hörnet av Domaregatan och Kapellgatan. Stationschef blev även nu herr Ångman, som nyligen byggt en villa i samma kvarter. Det var planerat att inrätta en studio i villan för lokala program från Hudiksvall, men detta blev aldrig av p.g.a. Ångmans bortgång den 18 september 1939. Sålunda fanns i fortsättningen ingen lokal studio i Hudiksvall, men lokala inslag av hudiksvallsbor förekom. Dessa inslag fick då sändas från studion i Sundsvall.

Den andra upplagan av Hudiksvalls Radiostation var i drift fram till den 14 januari 1974, då den ersattes med FM-sändare på Storberget i Forsa. På detta sätt fick nu Hudiksvallsborna tillgång till samtliga tre kanaler, då P2 tidigare inte sänds på mellanväg.

Bild på Telefunkensändaren

Stationen sände ut P1 på 1448 kHz och P3 på 1394 kHz. Antennen var en vertikal med topphatt uppspänd mellan två 30 meter höga fackverksmaster och en av sändarna var av fabrikat Standard Telephones and Cables Typ RB-3 med en antenneffekt av 1 kW. Modulering skedde i näst sista steget och HF-slutsteget fungerade alltså som förstärkare för modulerad HF. År 1956 byttes sändaren till en Telefunkensändare där moduleringen skedde i slutsteget och samtidigt höjdes effekten till 1,5 kW. 1958 tillkom en P2 sändare på 150 Watt och det var en f d marinsändare av modell ST-150 från Standard Radio i Stockholm. 150 Watt-sändaren sände ut P2 mellan 1958-1966 och därefter P3 1966-1974. P2/P3-sändarens antenn var en L-antenn från ena masten till den närbelägna missionskyrkans tak. Stationshuset och masterna finns fortfarande kvar och disponeras idag av Hudiksvalls Sändaramatörer.

Bakgrundsmaterial och bilder har vänligen ställts till förfogande av Dan Andersson, Delsbo Radioklubb.

SDXF:s hemsida finns på
www.sdxf.org !